

Wojewódzki program aktywizacji gospodarczej i
ochrony dziedzictwa Karpat „Owca”

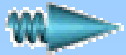
**Ekonomiczne i organizacyjne problemy
chowu owiec na obszarach górskich
- korzyści dla rolnictwa i gospodarki
regionalnej**

dr hab. Wisław Musiał prof. AR

3 sierpnia 2005

Cel opracowania:

Cel ogólny:

- Prezentacja ekonomicznych i organizacyjnych problemów produkcji owczarskiej w Karpatach Polskich w aspekcie podjęcia nowej inicjatywy gospodarczej – Program „OWCA”

Cele szczegółowe:

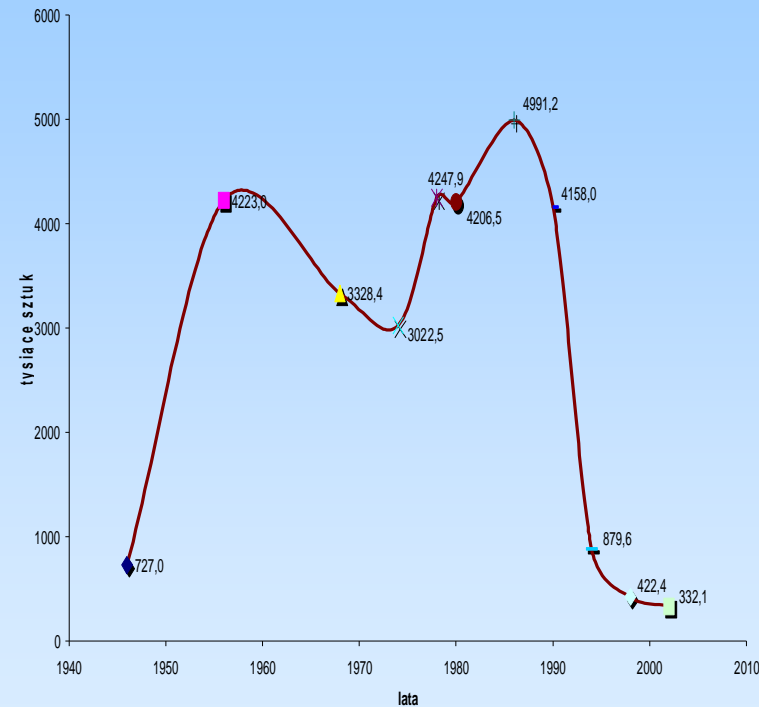
- 👉 Wskazanie istotnych funkcji wypasu zwierząt trawożernych.
- 👉 Wypas komercyjny czy kulturowy w czym tkwi problem?
- 👉 Mega, makro i mikroekonomiczne ograniczenia produkcji owczarskiej.

- 👉 Prezentacja wybranych doświadczeń w organizacji chowu i hodowli owiec (w ostatnich latach) w Karpatach
- 👉 Źródła wsparcia gospodarstw owczarskich
- 👉 Ekonomia produkcji owczarskiej (wybrane aspekty)
- 👉 Uwagi do Projektu „OWCA”

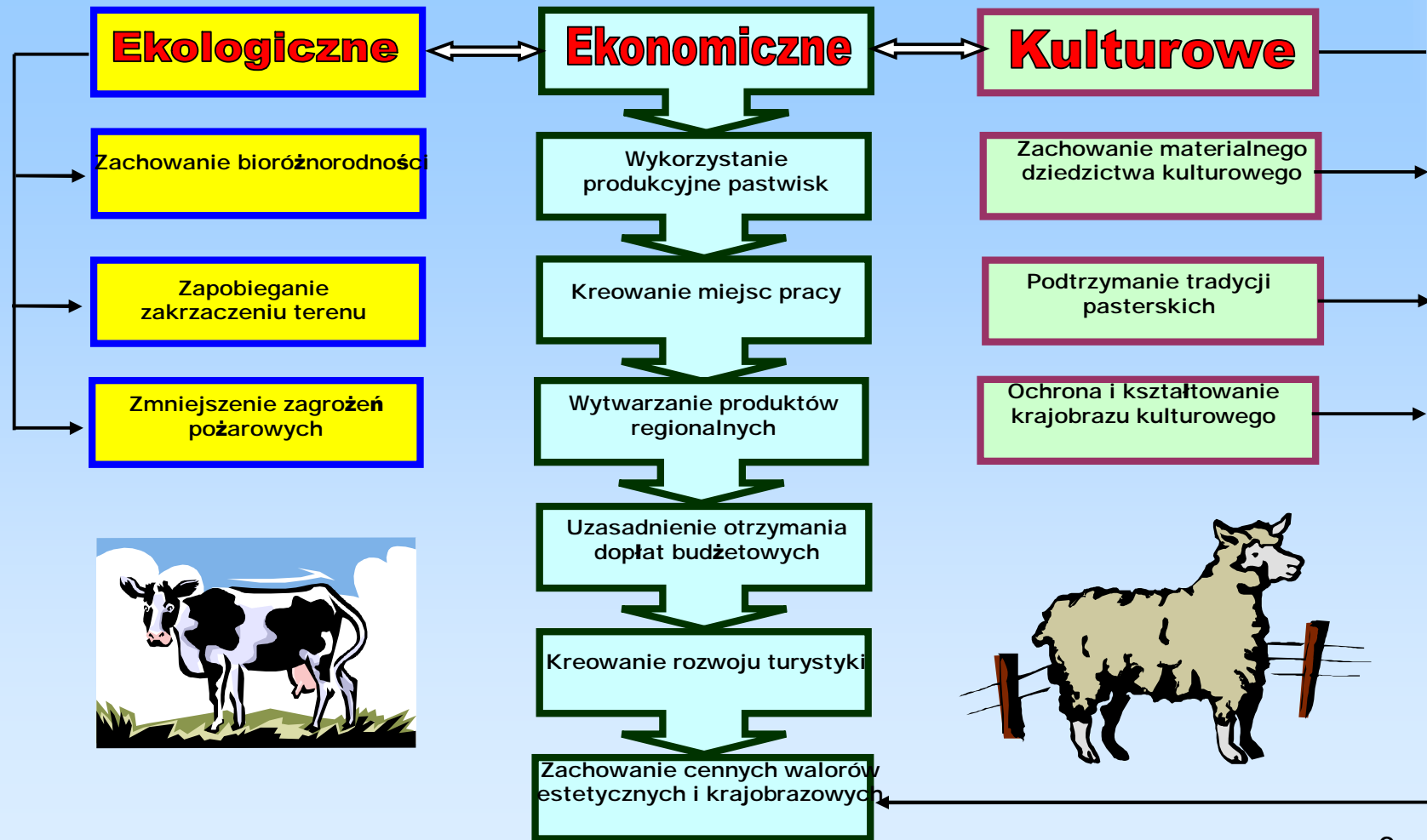
Skala katastrofy owczarskiej

- W efekcie wprowadzenia liberalnych zasad polityki rolnej i niepodążania za trendami w zakresie WPR nastąpiło załamanie produkcji w niektórych branżach produkcji rolniczej i zwierzęcej
- Szczególnie drastyczne konsekwencje dotyczyły pogłowia owiec

**Pogłowie owiec w Polsce
(1946-2004)**

Główne funkcje wypasu zwierząt trawożernych w górach

Typologia wypasu owiec w Karpatach Polskich

Na podstawie 15 cech opisujących technologiczne i kulturowe aspekty wypasu owiec wyodrębniono typy:

1. **Tatrzańsko-Podhalański**

stada po 300-400 owiec od 10-15 właścicieli
wypasanych zbiorczo na halach do 1300 m
(produkcja jagniąt lekkich, bundzu i oscypek)

2. Bieszczadzki

stada po 300 – 400 owiec ras mięsnych lub (i) mlecznych 3-5 właścicieli przerób mleka w szałasie lub (i) mleczarni

3. Beskidów Zachodnich

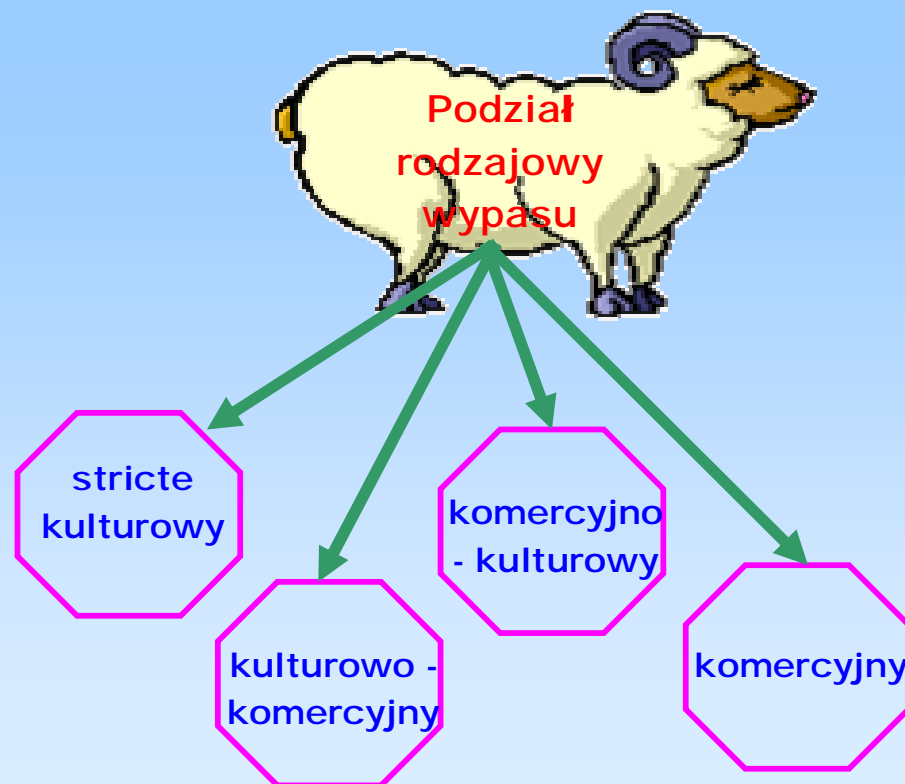
stada po 500-600 owiec, produkcja oscypków i sera (w szałasie) w tym stada dojne tylko przez 1-2 miesiące

4. Pogórski

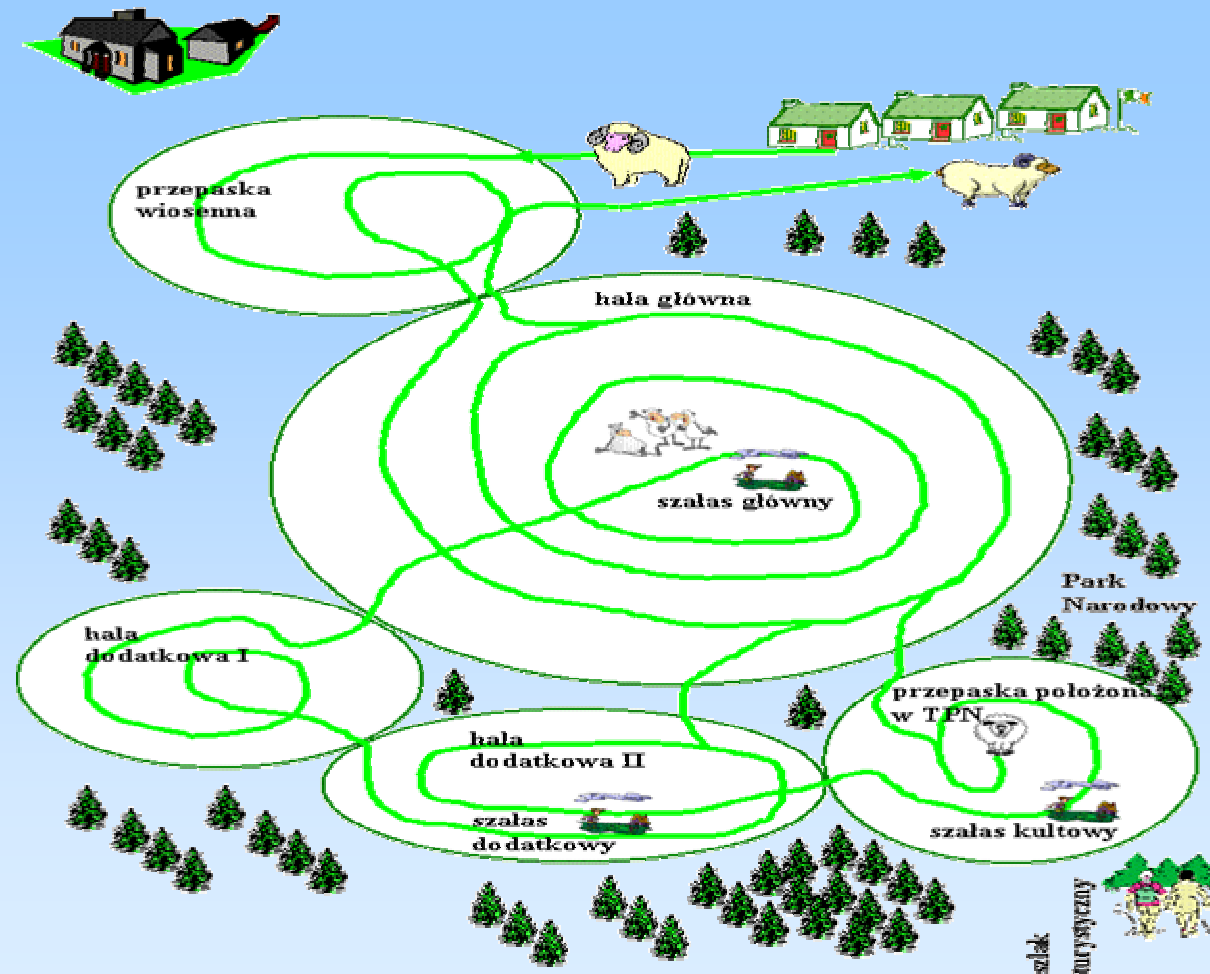
stada po 150-250 owiec często wypasanych równoległe z bydłem, produkcja oscypków krowio-owczych

Wypas kulturowy to ograniczony, zbiorowy wypas owiec (bydła, kóz, koni) i kompleksowo ujmowana gospodarka pasterska prowadzona w górach zwykle w obszarach prawnie chronionych, ONW lub w ich sąsiedztwie

Wypas na obszarach chronionych lub (i) ONW można podzielić na:

Schemat wypasu owiec na tatrzańskich halach w ciągu lata

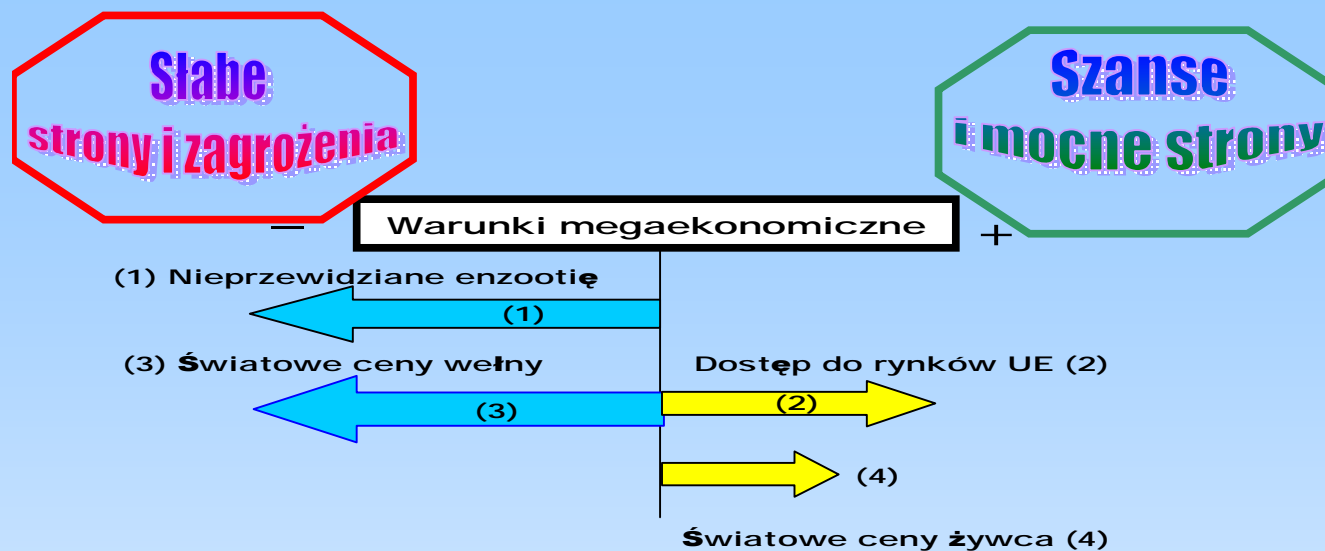
Znaczenie wspólnotowego wypasu owiec (z punktu widzenia gospodarstw rolnych)

Wspólnotowy wypas owiec

- ▶ warunkuje w większości drobnych gospodarstw hodowlę i chów owiec,
- ▶ warunkuje zasadność ekonomiczną produkcji owczarskiej

- ▶ umożliwia produkcję pasz własnych na okres zimowy
- ▶ odciążając bilans paszy umożliwia zwiększenie stad owiec i wzrost skali produkcji jagniąt
- ▶ poprawia zdrowotność owiec (poprzez 5-cio miesięczne przebywanie owiec na pastwisku)
- ▶ przyczynia się do poprawy pracy hodowlanej
- ▶ sprzyja rzemieślniczemu przerobowi wełny (i skóry) w gospodarstwie

Opis sytuacji (warunków) ekonomicznych produkcji owiec na obszarach problemowych (ONW) – górniskich w Polsce (ocena na dzień 1 czerwca 2005)

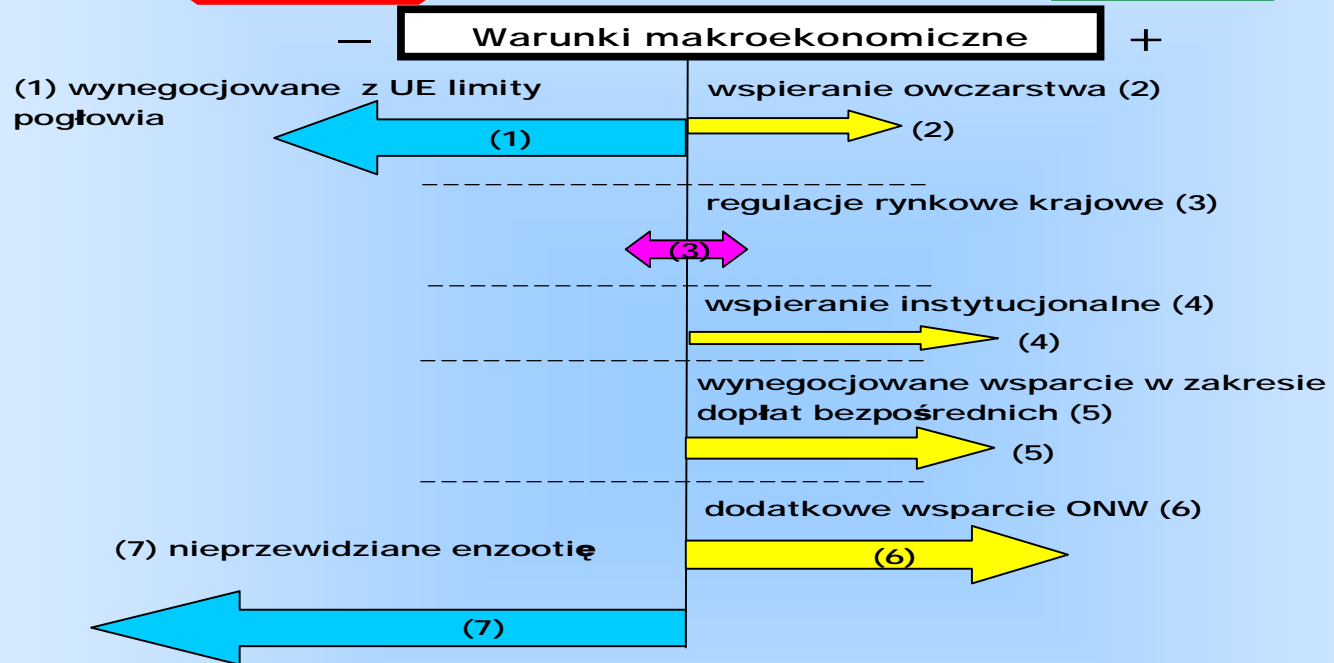

Objaśnienia:

- długość strzałki oznacza siły oddziaływania
- szerokość strzałki zakres (siłę) lub liczebność podmiotów, które odczuwają to oddziaływanie
- ocena w skali: 1-10 (max)

**slabe strony
i zagrożenia**

**Szanse
i mocne strony**

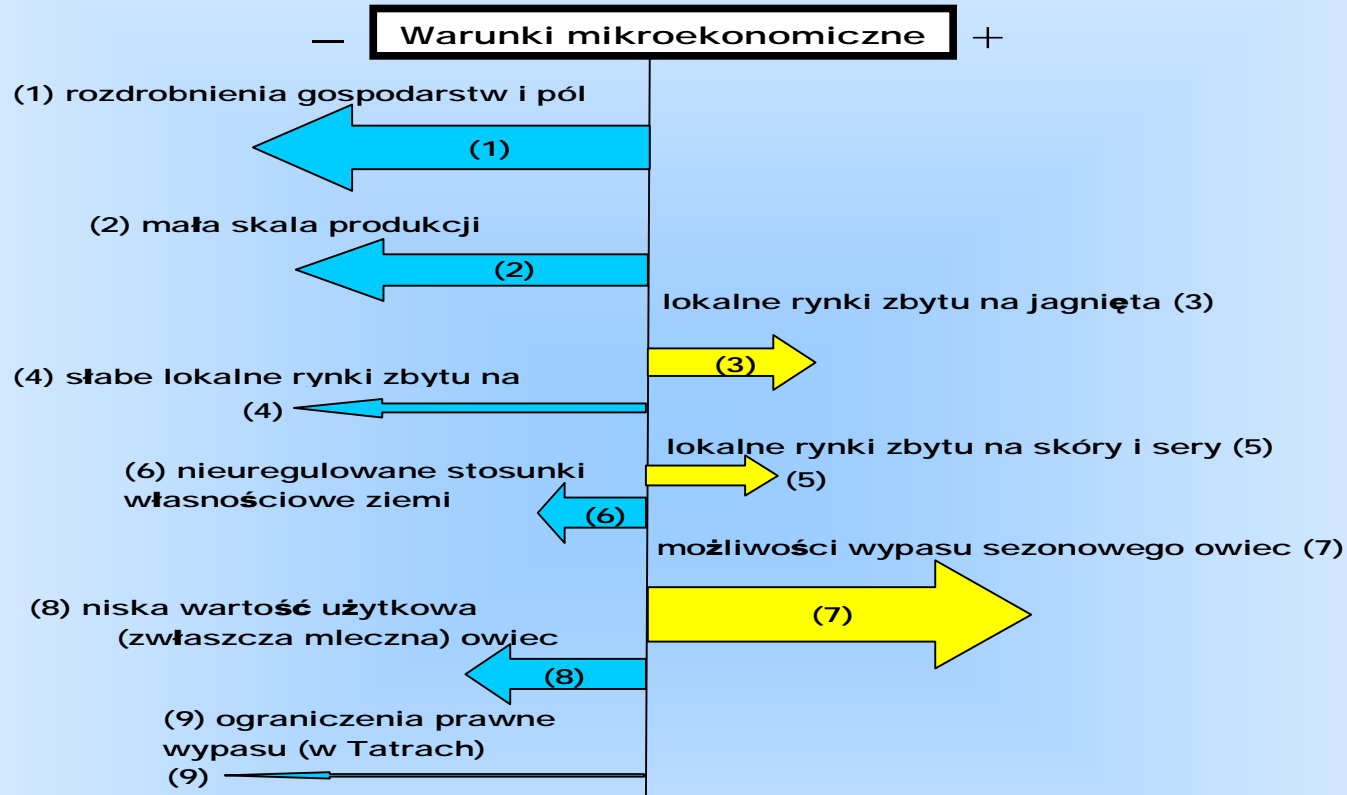

Objaśnienia:

- ✓ długość strzałki oznacza siły oddziaływania
- ✓ szerokość strzałki zakres (siłę) lub liczebność podmiotów, które odczuwają to oddziaływanie
- ✓ Ocena w skali: 1-10 (max)

**slabe strony
zagrozenia**

**Szanse
mocne strony**

Objaśnienia:

- ∅ długość strzałki oznacza siły oddziaływania
- ∅ szerokość strzałki zakres (siłę) lub liczebność podmiotów, które odczuwają to oddziaływanie
- ∅ Ocena w skali: 1-10 (max)

Zadania przewidziane do realizacji projektu OWCA (?) zasadniczo można podzielić na trzy grupy

- I. Zwiększenie pogłowia i popularyzacja chowu owiec w terenach górskich o niedoborze inwentarza trawożernego (w stosunku do bazy paszowej)
- II. Promocja walorów przyrodniczo-krajobrazowych i turystycznych Karpat Polskich
- III. Popularyzacja rodzinnej kultury ziem górskich

W zakresie I grupy zadaniowej w Projekcie przewidziano następujące zadania związane z owczarstwem:

1. Zakup i zainstalowanie u rolników owiec
2. Rozwój ilościowy i jakościowy stad
3. Budowa i remonty bacówek
4. Wspieranie i ochrona rodzimych ras owiec
5. Promocja produktów pochodzenia owczego
6. Wspieranie (poprzez system zachęt wypasu kulturowego)
(W miejscowościach szczególnie cennych przyrodniczo i turystycznie oraz polan górskich)
7. Działalność szkoleniowa

Cel który powinny być osiągnięte poprzez realizację Projektu.

- ➔ Rewitalizacja rolnictwa wsi i subregionów oraz pobudzanie aktywności gospodarczej ich mieszkańców
- ➔ Restytucja owczarstwa i wypasu komercyjnego i kulturowego
- ➔ Aktywizacja gospodarcza ludności rolniczej lub (i) zainteresowanie rolnictwem
- ➔ Wzmocnienie atutów turystycznych regionu
- ➔ Ochrona dziedzictwa kulturowego i bioróżnorodność

Analiza ważniejszych zadań Projektu dotyczących stricte owiec

Kompletowanie stad

Przewidziano stado wielkości 25 sztuk –
otrzymanych nieopłacelne

 Istotą regionalnego zwiększenia hodowli owiec
jest wyselekcjonowanie najlepszych jagniąt
Ä, „wielkanocnych” ewentualnie starszych, które
miały być przeznaczone na rzeź i pozostawienie
ich w regionie

Dyskusyjną są kwestie:

- ➔ Trzykrotnego zakupu owiec dla jednego beneficjenta (ca 21 tys. zł)
- ➔ Oddawanie owiec bez żadnych warunków i świadczeń następczych (np. oddać musi co piąte jagniąt na rzecz następnego beneficjenta)
- ➔ Zawężanie ilości beneficjentów poprzez trzykrotne wsparcie każdego z nich
- ➔ Brak kryteriów rozdysponowania owiec w tym kryteriów wielkości gospodarstw (poza żartem z owczarkami str. 52)
- ➔ Kwestie prawną czy beneficjentem będzie rolnik czy bezrobotny pozostawiamy prawnikom

Wspieranie hodowli odpowiednich ras owiec

- preferuje się typ owcy górskiej i stosowanie technologii produkcji jagniąt lekkich i pozyskiwanie mleka
- celowym wydaje się podjęcie pracy hodowlanej nad poprawą plenności, mleczości oraz mięsności
- poza stadami „mlecznymi” winno się tworzyć stada mięsne (poza regionami turystycznymi) z przeznaczeniem na chów jagniąt ciężkich

Szkolenie hodowców

- Inicjatywa godna poparcia (odnośnie gazdów)
- Zakładając, że część (raczej większość owiec) będzie wypasane zbiorowo celem jest także szkolenie baców

D Tworzenie zachęt dla lokowania wypasu kulturowego

- Proponowana jest 100 zł/owce (czy zgodnie z AC-UE?)
- Dodatkowo w 2005 roku można otrzymać 90zł - 68zł – 36 zł lub 23zł za 1 matkę w 2006 - ?
- Szanse są tu różnorodne dopłaty rolnośrodowiskowe:
 - ➔ Dla rolnictwa ekologicznego 600zł/1ha GO
260zł/1ha TUZ
 - ➔ Dla rolnictwa zrównoważonego 160 zł/1ha

🌿 Utrzymanie pastwisk ekstensywnych:

➡ podgórskich do 500m-230zł/1ha

➡ górskie pow 500m 560zł/1ha

🌿 Ochrona gleb i wód: wsiewki i międzyplony 330-520zł/1ha

Dopłata obszarowa – dopłata góraska + ekologiczna + utrzymanie pastwisk ekstensywnych

503zł + 320zł + 400zł + 560 → 1783zł/1ha (max)

E Samoorganizacja hodowców owiec

- celowym wydaje się powołanie formalnej organizacji rolników biorących udział w Programie
- hodowcy jagniąt ciężkich (i lekkich) powinni występować na rynku zorganizowani

F Wspieranie instytucjonalne

Inicjatywa wymaga wsparcia przez różnorodne instytucje

- **Samorząd regionalny i lokalny**
- **Związek Hodowców Owiec**
- **Izba Rolnicza**
- **Rolnicze związki zawodowe (ZRKiOR, Solidarność, Samoobrona)**
- **Służbę rolną (ODR)**
- **Instytucje naukowe**

Ostatnią kwestią jest wykreowanie lidera współpracy – na czas realizacji Projektu będzie nim Urząd Marszałkowski

Ekonomiczne kwestie produkcji owczarskiej

- ▶ O niskiej opłacalności produkcji owczarskiej świadczy utrzymujący się kryzys stanu pogłowia
- Inną kwestią jest, że w gospodarce rynkowej sukces odnoszą
 - najlepsi
 - odważni
 - z inicjatywą i pomysłami
 - posiadający wiedzę
 - mający bazę materialną
 - ...

Gdy jedni narzekają i likwidują stada inni poszukują owce na założenie nowych stad (nie tylko ras zachowawczych)

W metodyce obliczania wielkości ekonomicznej gospodarstwa w ESU

 1 owca = 0,01 ESU

 1 krowa = 0,41 ESU

 1 ha owsa = 0,17 ESU

W kalkulacji utraconego dochodu dla wypasu na pastwiskach określono podwyższenie kosztów:

dla wypasu górskiego < 500m n.p.m. – 189 zł/1ha

dla wypasu górskiego > 500 m n.p.m. – 560 zł/1ha

Według obliczeń prowadzonych w KEiOR AR (2004 r.) wartość dochodu rolniczego gospodarstw owczarskich regionu Podhala wahała się od

- 30 556 zł - +39 673 zł na gospodarstwo

- 11 401 zł - + 7 629 zł na 1 ha UR

średnio dochód rolniczy brutto wynosił 3 147 zł na gospodarstwo

Kalkulacja opłacalności produkcji owczarskiej wskazuje, że koszty krańcowe dla owczarni nastawionej na:

jagnięta: lekkie wynoszą 11–12 zł/1kg
ciężkie 8–8,5 zł/1kg

Poza technologią najważniejszą kwestią jest tu skala produkcji!

Zamiast wniosków

- Projekt OWCA (+) jest bardzo cenną inicjatywą regionalną ma charakter wielobranżowy oraz aktywizujący i jest godny wsparcia
- Jest już najwyższy czas aby podjąć w Regionie Małopolskim problem ratowania owczarstwa wypasu kulturowego i restytucji owiec w subregiony w których zaniechano chowu owiec

-
- Części „owczarska” projektu wymaga jeszcze wielu do opracowań i uzupełnień (pomijając względy prawne) w tym:
- wypracowanie kryteriów doboru beneficjentów
 - opracowanie ewentualnych kryteriów kompensacji ze owce i współfinansowania projektu
 - przygotowanie koncepcji rynkowej produktów finalnych
 - ...

A scenic landscape featuring a lush green field in the foreground, a small village with several houses in the middle ground, and a range of mountains in the background under a cloudy sky.

Dziękuję za uwagę